

E-BOKEN – I SKUGGAN AV DEN TRYCKTA

ANNIKA BERGSTRÖM OCH LARS HÖGLUND

Allt fler svenskar läser e-böcker. Även i ett globalt perspektiv befinner sig e-boken på en växande marknad (Wischenbart, 2014). I mindre språkområden – som det svenska – är marknaden dock begränsad jämfört med exempelvis den engelskspråkiga, och digitala böcker utgör en mindre del av den nationella bokmarknaden.

Möjligheten att läsa e-böcker beror till stor del på tillgången till böcker men också på tillgången till nödvändig teknik för läsning. I rapporten *Svenskarna och internet* framgår att surfplattan dominerar svenskarnas läsning av e-böcker, datorn är näst störst medan särskilda e-boksläsare och smartmobil lockar små andelar till digital bokläsning (Findahl, 2014). I USA, däremot, är man mer benägen att läsa på särskilda läsplattor än på surfplattor, och läsningen på dator och mobiltelefon är, även där, förhållandevis lite utbredd (Zickuhr och Rainie, 2014). Tillgången till teknik lämplig för läsning av e-böcker ökar stadigt. Hösten 2014 hade drygt hälften av den vuxna befolkningen i Sverige tillgång till surfplatta och över 70 procent hade tillgång till en smartmobil. Även om spridningen är ojämn vid en jämförelse mellan olika grupper, är ändå potentialen för e-boksläsning i Sverige god (se bokens inledningskapitel).

Förutom skillnader i utbud och teknik för spridning kan den tryckta boken och e-boken skilja sig åt när det gäller attityder och läsoplevelser (Westin, 2013). I 2013 års SOM-undersökning framkom det med all önskvärd tydlighet att den tryckta boken har ett starkt övertag över den digitala. Enkelt sammanfattat kan inte e-boken i nuläget ersätta den tryckta boken och detta har inte i första hand med tekniska förutsättningar att göra (Bergström och Höglund, 2014). Förutom behov och marknadsförutsättningar som utbud och pris hör vanor och attityder till de förutsättningar som kan verka återhållande på e-bokens spridning och användning.

I det här kapitlet analyseras e-boksläsningens utveckling de senaste åren och också hur svenskarna ser på funktioner hos e-boken i relation till tryckta böcker för olika lässituationer och användningsområden. Attityder och beteende analyseras i olika befolkningsgrupper och relationen mellan hur man ser på e-böcker och hur man använder dem diskuteras mot bakgrund av olika uppfattningar om e-bokens framtid.

Attityder och beteende

Attityden gentemot ett specifikt objekt har stor betydelse för att förstå handlingar som är relaterade till objektet på ett mer generellt plan (Solomon m fl, 2010)

men framför allt när det gäller mer specifika beteenden som exempelvis bok- och e-boksläsning (Ajzen, 2005; Miesen, 2003). Attityder är hypotetiska konstruktioner som vi inte kan observera direkt och som innefattar såväl positiva som negativa värderingar av ett objekt, en person, en institution eller händelse: tankar om objektet, värderingar av det samt känslor och engagemang för objektet (Ajzen, 2005).

Enligt den så kallade expectancy-value-modellen beror ett beteende bland annat på vilka fördelar (outcomes) som kan associeras med ett beteende, hur starka förväntningarna på framgång är och hur de värderas. Förväntningar om framgång ingår även i närliggande teorier om ”self-efficacy” (Bandura, 1997). Attityder till objektet är betydelsefulla i sammanhanget men räcker inte för att förklara beteenden. Personliga förhållanden och exempelvis kontexten som objektet finns i har också betydelse (Wigfield och Eccles, 2000).

Om diskrepansen mellan attityd och beteende är stor, tenderar människor förändra attityden så att den blir mer i linje med beteendet. Attityder till e-böcker och e-boksläsning skulle alltså kunna förstärka varandra. Läsning bidrar till en mer positiv attityd och en positiv attityd genererar mer läsning. Den här typen av samband mellan attityd och användning har uppmätts i bland annat studier av nättidningar. Exempelvis har användare av nättidningar en mer positiv inställning till tidningars digitala publicering och digitala tjänster (Andersson, 2013). Liknande studier har också gjorts när det gäller funktioner kopplade till tidningsläsning. Den tryckta lokala morgontidningen hade en stark ställning på en övergripande nivå men även i grupper med vana att regelbundet läsa nätnyheter (Bergström, 2008).

Studier om barns motiv att läsa visar att attityd utgör en viktig komponent när man vill förutsäga läsintentioner. Att inta en positiv attityd till läsning utgör, tillsammans med upplevelsen av kontroll över lässituationen och tidigare läsvanor, en av de bästa prediktorerna på framtida läsning (Miesen, 2003).

Forskningen om attityder till e-böcker och e-boksläsning är ännu i sin linda. Ett sätt att skapa fördjupad förståelse kring spridningen av e-böcker och e-boksläsning är att undersöka attityder till det digitala bokformatet. I en amerikansk studie som fokuserar på formatpreferenser i olika situationer framkom att den tryckta boken var att föredra när man läser för barn och när man vill ha böcker som man lätt kan dela med andra människor (högläsning behandlas vidare i Höglund och Wahlströms kapitel i denna volym). E-böcker, å andra sidan, var att föredra när man reser eller pendlar och också när man snabbt vill ha tag på en bok. När det gäller att läsa böcker i sängen och att uppleva sig ha tillgång till ett stort utbud av titlar tycktes såväl tryckta som digitalt distribuerade böcker fungera (Rainie m. fl., 2012). Hur detta ser ut i Sverige ser vi närmare på nedan.

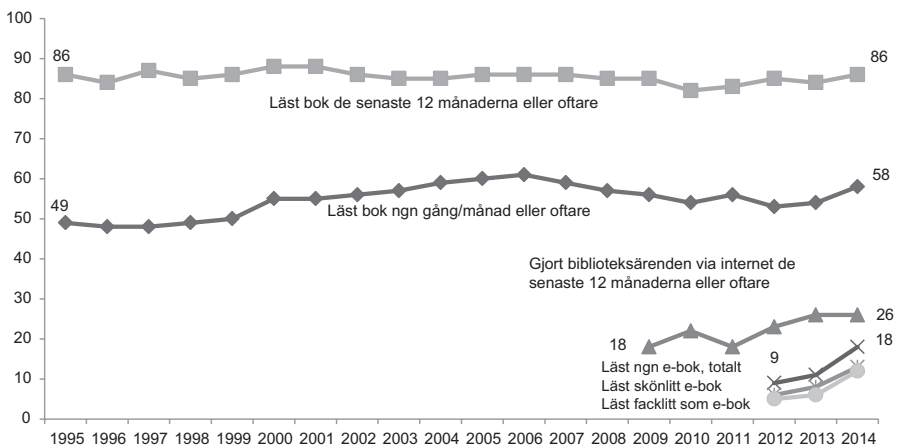
Användningen av tryckta och digitala böcker

Läsningen av tryckta böcker är betydligt mer utbredd än läsningen av e-böcker. Medan åtta av tio uppger att de läst en tryckt bok åtminstone någon gång under

det gångna året, är andelen läsare av e-böcker ännu knappt två av tio (figur 1). Såväl läsning av e-böcker som lyssnande på ljudböcker har dock ökat väsentligt under de senaste åren. Läsvanorna i Sverige ligger förhållandevis högt i ett internationellt perspektiv (SCB, 2013) och vanorna på en generell nivå är mycket stabila. En tendens till ökning av andelen bokläsare det senaste året kan skönjas i den senaste SOM-undersökningen om vi ser till dem som läser någon gång per månad eller oftare.

För e-böcker noterar vi en fortsatt tydlig ökning mellan 2013 och 2014 som är statistiskt säkerställd. Det är mycket sannolikt att tendensen håller i sig. Statistik över antalet tillgängliga titlar (Facht, 2012) och utvecklingen internationellt innebär att e-boksmarknaden förväntas växa ytterligare, även om enstaka år kan avvika från trenden (Wischenbart, 2014).

Figur 1 Andel som läst e-bok 2012-2014 mot bakgrund av bokläsning och biblioteksärenden via nätet 1995-2014 (procent)

Kommentar: Frågan lyder *Hur ofta har du de senaste månaderna gjort något av följande? Läst bok.* Läsning någon gång senaste 12 månaderna samt läsning minst någon gång i månaden redovisas i figuren. *Hur ofta har du gjort något av följande på internet? Gjort biblioteksärenden.* Ärenden minst någon gång per år eller oftare redovisas i figuren. *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna läst följande typer av böcker? Skönlitterär bok/Fackbok, som e-bok.* Läsning någon gång de senaste 12 månaderna redovisas i figuren.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1995-2014.

Tillväxten av dem som läser e-böcker återfinns både bland mer frekventa läsare och de som läser mer sällan och det går inte att dra några tydliga slutsatser om att det främst skulle vara storslukarna alternativt de sporadiska läsarna som i första hand har tagit till sig e-boksformatet (tabell 1).

Tabell 1 E-boksläsning totalt, skönlitterär bok och fackbok, 2012-2014 (procent)

	2012			2013			2014		
	E-bok totalt	E-bok Skönlitt.	E-bok fackbok	E-bok totalt	E-bok Skönlitt.	E-bok fackbok	E-bok totalt	E-bok Skönlitt.	E-bok fackbok
Ingen gång	91,4	93,7	95,2	89,4	92,1	94,0	81,6	87,0	87,9
Någon gång senaste 12 mån	2,5	2,2	1,2	2,8	2,4	1,6	4,8	4,3	3,0
Någon gång senaste halvåret	1,2	,9	,7	1,8	1,6	0,9	2,6	1,8	1,8
Någon gång i kvartalet	1,2	,9	,8	1,8	1,4	1,3	2,8	1,8	2,0
Någon gång i månaden	1,4	1,1	,7	1,9	1,0	0,9	3,0	1,7	2,3
Någon gång i veckan	1,4	,7	,9	1,0	0,6	0,6	1,8	1,2	1,0
Flera gånger i veckan	1,0	,7	,5	1,3	0,9	0,6	3,4	2,2	2,1
Minst någon gång	8,6	6,3	4,8	10,6	7,9	6,0	18,4	13,0	12,1
Antal svar	1 540	1 523	1 518	1 611	1 599	1 590	1 572	1 552	1 535

Kommentar: Frågan lyder *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna läst följande typer av böcker?* Svartalternativen var *skönlitterär bok* respektive *fackbok som e-bok*. Skalan var sjugradig och återfinns i tabellen.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2012-2014.

E-boksläsningen är olika utbredd i grupper. Användningen följer dels välkända mönster för läsning av tryckta böcker, dels mönster för tillgång till och användning av nyare medieteknik. Signifikant bäst förklaringskraft för att förstå den samlade e-boksläsningen har ålder och vanan att läsa tryckta böcker. E-boksläsning är betydligt mer utbredd bland yngre personer och bland dem som har en mer frekvent vana att läsa tryckta böcker. Tillgången till teknik har också, naturligt nog, stor betydelse för om e-boksläsning äger rum eller inte. Innehavare av såväl smartmobil som surfplatta är mer frekventa e-boksläsare, medan tillgången till persondator har liten betydelse för om läsning sker eller inte (jfr Bergström och Höglund, 2014). Attityden till e-böcker har också starkt samband med läsningen av dessa, framförallt när det gäller skönlitteratur. I SOM-undersökningen 2013 fann vi att bland dem som instämmer i att e-böcker aldrig kan ersätta känslan av tryckta var endast 6 procent e-boksläsare jämfört med 16 procent bland dem som tar avstånd från detta påstående.

I tabell 2 redovisar vi andelen som läst någon e-bok i form av skön- respektive facklitteratur för olika bakgrundsvariabler, tekniktillgång och hushållsinkomst för de två senaste åren. Som synes ökar e-boksläsningen från föregående år i alla grupper med de högsta andelarna läsare i åldern 16-29 år. Andelen e-boksläsare är också hög bland medel- och högutbildade, bland dem med god tekniktillgång

samt bland dem med hushållsinkomst över genomsnittet. Den höga andelen som läst fackböcker i e-boksformat torde delvis sammanhånga med att forskningsbiblioteken erbjuder allt fler titlar som e-böcker för högskolestuderande. Beståndet av e-böcker i forskningsbiblioteken beräknas öka med ytterligare 80 procent under den kommande 5-årsperioden (Kungliga biblioteket, 2013).

Tabell 2 E-bokläsning åtminstone någon gång de senaste 12 månaderna i olika grupper 2013 och 2014 (skön- respektive facklitteratur, procent)

		E-bok skönlitt 2013	E-bok fackbok 2013	E-bok skönlitt 2014	E-bok fackbok 2014
Totalt		8	6	13	12
Kön	Kvinnor	7	5	13	10
	Män	9	7	13	15
Ålder	16-29 år	12	14	23	27
	30-49 år	10	7	15	15
	50-64 år	8	5	11	7
	65.86 år	4	2	8	7
Utbildningsnivå	Låg utbildning	1	1	4	4
	Medellåg	6	4	9	7
	Medelhög	9	8	19	16
	Hög utbildning	13	9	18	18
Hushållsinkomst	Under genomsnittet	6	7	12	11
	Genomsnittlig	9	6	12	12
	Över genomsnittet	9	5	17	13
Tekniktillgång	Har surfplatta	13	9	18	15
	Har ej surfplatta	4	4	8	9
	Har smartmobil	10	8	16	15
	Har ej smartmobil	4	3	5	5

Kommentar: Utbildning har, förutom att det sammanhänger med läsning, också samband med både tekniktillgång och ålder.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013-2014.

Att det är lika vanligt bland män som kvinnor att läsa skönlitterära e-böcker är något som skiljer e-boken från den tryckta boken, där andelen läsare är klart högre bland kvinnor. Möjligen kan man se detta som en följd av mäns något högre tillgång till, och intresse för tekniken eller kanske också nyfikenhet på ett nytt medium.

En fördjupad analys fokuserar på eventuella skillnader beroende på bakgrundsfaktorer bland regelbundna och mer sporadiska läsare (tabell 3). Andelen som

läser e-böcker någon gång per kvartal eller oftare analyseras i relation till kön, ålder, boende i stad/land och biblioteksbesök någon gång per kvartal eller oftare.

Tabell 3 Andel som läst skönlitteratur som e-bok efter kön, ålder, boende och biblioteksbesök kvartal eller oftare (procent)

		Läst skönlitteratur som e-bok:		
		Aldrig	Någon gång per år eller halvår	Någon gång i kvartalet eller oftare
Kön	Kvinna	87	5	8
	Man	87	8	6
Ålder	16-29 år	77	9	14
	30-49 år	85	8	7
	50-64 år	89	5	6
	65-85 år	92	4	4
Boendeområde	Landsbygd	89	6	5
	Mindre tätort	90	5	6
	Stad eller större tätort	86	6	8
	Sthlm, Gbg, Malmöområdet	85	7	9
Besökt bibliotek någon gång i kvartalet eller oftare:	Nej	91	6	4
	Ja	79	7	14

Kommentar: Se kommentaren till Figur 1. Frågan om biblioteksbesök ingår i en aktivitetsfråga *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande --besökt bibliotek*. Svarsalternativen har en 7-gradig skala från *Ingen gång* till *Flera gånger i veckan*.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.

De som läser skönlitteratur i e-boksformat mer regelbundet utmärks av att de oftare är unga, besöker bibliotek relativt mer frekvent och i större utsträckning bor i stad eller storstad än på landsbygd eller mindre tätorter. De finns också en viss tendens till att de oftare är kvinnor, medan männen, som totalt sett har ungefär lika stor andel läsare av e-böcker som kvinnor, överväger bland dem som läser e-böcker mer sällan (någon gång per år eller halvår). Den traditionella skillnaden mellan mäns och kvinnors bokläsning kan eventuellt med tiden åter bli synlig även för e-böcker om vi antar att mönstret primärt är knutet till den tidiga spridningen av denna nya teknik för böcker. Tabell 3 visar att den stora betydelse biblioteksbesök har för e-bokläsningen främst märks när man ser till mer frekvent läsning. Att yngre utmärker sig i gruppen frekventa e-boksläsare kan ha flera förklaringar. Andelen med tillgång till läsplattor är högst bland unga. Samtidigt är andelen studerande hög i den yngre gruppen och även biblioteksbesök är då vanligare. En självständig effekt av ålder påvisades i Bergström och Höglund (2014).

Det har visat sig finnas stora skillnader i tillgången till e-böcker i olika länder och språkområden (Wischenbart, 2014), men också skillnader i beteende och branschstruktur. En amerikansk studie visar att personer som har någon typ av läs- eller surfplatta är mer benägna att köpa alla slags innehåll och mindre benägna att låna från bibliotek eller andra ställen (Rainie m.fl., 2012). Amerikanska läsare vänder sig i första hand till en digital bokhandel eller någon annan typ av webbsajt som tillhandahåller böcker till försäljning, medan endast runt en av tio vänder sig till biblioteken. I Sverige är det närmast omvända tal och det är här framförallt folkbiblioteken som distribuerar e-böcker till allmänheten (Facht, 2012). För studerande på universitet och högskolor är det forskningsbiblioteken som dominerar spridningen av facklitteratur i form av e-böcker

I SOM-undersökningen 2014 fick de som läst någon e-bok de senaste 12 månaderna en följdfråga om hur de införskaffat dessa. Det finns en tendens till att kvinnor vänder sig till bibliotek medan män något oftare införskaffar e-böcker på annat sätt. Till biblioteken vänder sig också en större andel av de äldre och personer med frekventa bokläsarvanor för att anskaffa e-böcker. Från förlagsstatistik vet vi också att merparten av antalet sålda e-böcker distribueras via biblioteken, medan direktköp via nätet utgör en liten del. Att skaffa e-böcker via köp på internet är vanligast bland högutbildade. Personer med tillgång till surfplatta och smartmobiler väljer också här i större utsträckning nätet när de vill införskaffa e-böcker jämfört med dem som har mer begränsad tekniktillgång.

Funktioner för e-böcker och tryckta böcker

Som nämnts inledningsvis finns det ett ömsesidigt samband mellan attityder och beteende på en mer generell nivå. Det finns anledning att tro att det också finns ett samband mellan användningen av och attityder till e-böcker. I 2013 års SOM-undersökning ställdes ett antal attitydfrågor som sammantaget visade på en mycket stark ställning för den tryckta boken. Det framkom då tydligt att det framför allt tycks vara strukturella hinder och hinder i form av vanor och attityder snarare än tekniktillgång som verkar återhållande på e-bokens spridning (Bergström och Höglund, 2014). Resultaten från 2013 års attitydmätning visade också tydligt att stödet för e-boken är starkare i grupper med vanor som anknyter till digital läsning och som har tillgång till eller använder digitala verktyg som möjliggör e-boksläsning, nämligen bland dem som innehar surfplatta och smartmobil, de som är vana att göra biblioteksärenden på nätet och de med vana av att läsa skönlitteratur eller fackböcker i digital form.

I 2014 års undersökning har vi studerat specifika kognitiva attityder till e-böcker medan 2013 års mätning mer fokuserade på känslomässiga aspekter (jfr Ajzen, 2005). Utgångspunkten har tagits i en amerikansk studie där svarspersonerna har fått ta ställning till om en tryckta boken eller e-boken lämpar sig bäst för ett antal användningsområden (Rainie m.fl., 2012).

Resultaten visar på ett generellt starkt stöd för den tryckta boken när olika funktioner efterfrågas. I samtliga fall utom ett – när det gäller att snabbt få tag på en bok – anser svarspersonerna att den tryckta boken passar bättre än e-boken (tabell 4). Detta är särskilt tydligt när det gäller att läsa för barn och att läsa i sängen. Tryckta böcker anses vara bättre också om man ska dela med andra och vid läsning på resor och vid pendling, även om skillnaderna här är mindre. När det gäller utbudet i tryck och digitalt upplevs skillnaderna vara mindre. Det kvarstår att utbudet upplevs vara större för tryckta böcker än för e-böcker, men här är skillnaden mellan tryckt bok och e-bok måttlig.

Tabell 4 *Upplevelsen av funktioner hos tryckta böcker och e-böcker (procent)*

Vilken slags bok passar bäst i följande sammanhang:	Tryckt bok passar bäst	E-bok passar bäst	Ingen uppfattning	Differens mellan tryckt bok och e-bok	Antal svar
Att läsa för barn	82	1	17	+81	1 698
Att läsa i sängen	74	6	20	+68	1 683
Att dela med andra	46	15	39	+31	1 674
Att läsa vid pendling eller resa	47	23	30	+24	1 679
När man vill ha ett stort utbud att välja från	37	22	41	+15	1 668
Att få tag på snabbt	27	34	39	-7	1 663

Kommentar: Frågan lyder *Tycker du att tryckta böcker eller e-böcker passar bäst i följande sammanhang?* Endast personer som besvarat respektive delfråga ingår i analysen.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.

När det gäller e-böcker har givetvis endast en mindre del av de svarande egna erfarenheter att grunda sin attityd i, vilket också återspeglas i en hög andel svarande som anger ”ingen uppfattning”. En fördjupad analys visar hur man bedömer e-böcker jämfört med tryckta efter erfarenhet av att ha läst skönlitteratur i e-boksformat (tabell 5).

Om vi begränsar oss till dem som har erfarenhet av e-bokläsning ökar andelen som anser e-boken passa bäst i olika sammanhang väsentligt. Enda undantaget gäller vid läsning för barn där även erfarna e-bokläsare ytterst sällan finner e-boken lämpligast. För alla andra situationer är stödet för e-böcker starkare om man har erfarenhet av dessa än om man inte har det. Särskilt mycket ökar andelen positiva till e-boken när det gäller läsning vid pendling, och en liknande effekt återfinns för läsning i sängen om än på en lägre nivå. Även om attityden blir väsentlig mer positiv till e-boken bland dem som provat e-böcker är det endast när det handlar om pendling eller att snabbt få tag på en bok som fler föredrar e-boken än som

föredrar tryckt bok. Detta innebär att det är möjligt att om man kan få fler att prova så kan vi anta att e-bokläsningen ökar, men resultatet tyder åter på att e-boken i nuläget inte enkelt kan ersätta den tryckta boken.

Tabell 5 Andel som anser e-bok passar bäst efter erfarenhet av e-bokläsning (procent)

Vilken slags bok passar bäst i följande sammanhang:	Ej läst skönlitterär e-bok senaste 12 mån	Läst skönlitterär e-bok ngn gång per år eller halvår	Läst skönlitterär e-bok ngn gång per kvartal eller oftare	Differens mellan personer som ej läst skönlitterär e-bok och de som läst ofta	Antal svar
Att läsa för barn	0	5	4	+4	1 537
Att läsa i sängen	4	18	31	+27	1 531
Att dela med andra	13	24	30	+17	1 528
Att läsa vid pendling eller resa	19	42	62	+43	1 529
När man vill ha ett stort utbud att välja från	20	34	40	+20	1 524
Att få tag på snabbt	31	65	66	+35	1 524

Kommentar: E-bokläsning har här indelats i tre grupper: de som inte läst e-bok senaste året, de som endast läst någon gång per år eller halvår och de som läser relativt ofta, varje kvartal eller oftare.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2014.

Det framkommer tydligt i tabell 4 att många inte har någon uppfattning om vilken typ av bok som passar bäst i de olika situationerna. Variationen i svaren antyder dock att vissa situationer är lättare att bedöma även om den egna erfarenheten av e-böcker är begränsad, sannolikt för att man har erfarenheten på ett mer generellt plan. Störst andel som inte har någon uppfattning uppmäts när det gäller utbudet, snabbheten och att dela böcker med andra. Andelen utan åsikt är minst när det gäller att läsa för barn och att läsa i sängen. Bland dem utan åsikt i dessa frågor är inte bara andelen e-bokläsare låg utan också andelen som över huvud taget läst någon bok de senaste 12 månaderna är signifikant lägre.

En fördjupad analys av uppfattningar och icke-uppfattningar i olika grupper återfinns i tabell 6. Där framgår tydligt att män i mindre utsträckning än kvinnor svarat att de saknar uppfattning om olika bokformats förtjänster. Vidare är andelen utan uppfattning större bland äldre än bland yngre och bland lågutbildade än bland högutbildade. Detta kan i sin tur med största sannolikhet kopplas till läsvanor för de båda formaten som efterfrågas. Andelen personer som saknar uppfattning i frågorna är betydligt större bland icke-läsare av såväl tryckta böcker som e-böcker.

Som diskuterats inledningsvis är skillnaderna ofta stora när man jämför olika grupper i samhället, men det är också ofta så att attityd och beteende samvarierar.

Det framgår här att många av de skillnader vi finner när det gäller läsning av e-böcker också återkommer i attityder till e-boken för olika typer av lässituationer och hur den står sig i jämförelse med tryckta böcker.

E-boken i skuggan av den tryckta

E-bokmarknaden fortsätter att växa, och andelen läsare har ökat signifikant mellan 2013 och 2014. Kanske har det inte gått så fort som många tidigare förutspått, men det finns inga tecken på att utvecklingen skulle avstanna. Andelen e-boksläsare är särskilt hög bland yngre, bland biblioteksanvändare, medel- och högutbildade och givetvis bland dem med tillgång till teknik som surfplatta och smartmobil. Samtidigt är det fortfarande en överväldigande majoritet som läser och föredrar tryckta böcker jämfört med e-böcker. I Sverige är biblioteken den främsta förmedlaren och diskussionen om förlagens ersättning och utbud via biblioteken har varit livlig. Ett nytt avtal är i kraft för ersättningen från biblioteken och e-boken har stöd i politiska initiativ och uttalanden. När det gäller facklitteratur och forskningsbibliotek har den digitala litteraturen en dominerande ställning. Däremot dominerar den tryckta boken i skönlitteraturen, såväl när man ser till förlagens försäljning som till utlåningen via folkbiblioteken.

Flera faktorer stöder e-bokens användning. Andelen med tillgång till surfplatta är hög i Sverige där omkring halva befolkningen har tillgång till sådana, vilket ger utrymme för väsentligt fler läsare av e-böcker. Andelen som läser böcker är hög och andelen biblioteksbesökare som tidigare tenderat minska har stabiliserats och till och med ökat något de senaste två åren. De digitala biblioteksbesöken ökar också. Politiskt finns också stöd för e-boken både i föregående och nuvarande regerings initiativ. Främjande av e-böcker ingår också i ett kommande förslag att utveckla en nationell biblioteksstrategi (Prop. 2014/2015,100). Men, avgörande är naturligtvis om människor behöver, uppskattar och efterfrågar e-böcker. Vi har i kapitlet analyserat i vilka situationer man föredrar tryckta böcker och e-böcker. Resultatet visar att Sverige skiljer sig från liknande studier i USA genom att färre föredrar e-böcker framför tryckta i flertalet situationer och särskilt vid läsning för barn och läsning i sängen, där attityden gentemot e-böcker är betydligt mer positiv i USA, och där också en större andel av bokläsarna använder e-böcker.

Det framgår ovan också att de i Sverige som läst e-böcker har en väsentligt mer positiv attityd till dessa för olika typer av läsning än de som aldrig eller mer sällan läst e-böcker. Resultatet visar att när man väl provat så stärks attityden till e-böckers användbarhet i olika situationer betydligt. Det är dock endast i ett par avseenden som fler föredrar e-böcker än tryckta och när vi ser till hela befolkningens attityder uppfattar flertalet fortfarande att tryckta böcker passar bäst i de flesta situationer.

E-bokens potential som nytt medium är ännu bara delvis utnyttjad. E-boken är i flertalet fall fortfarande en kopia på den tryckta, även om det finns undantag som utnyttjar de mervärden digitala lösningar möjliggör. Också på facklitteratu-

Tabell 6 Funktioner hos tryckta böcker och e-böcker beroende på kön, ålder, utbildningsnivå samt vanan att läsa e-böcker och tryckta böcker (procent)

	Att läsa för barn		Att läsa i sängen		Vid pending		Snabbt		Utbud		Dela med andra		
	Tryckt bok	Ingen upp-fattning	Tryckt bok	Ingen upp-fattning	Tryckt bok	Ingen upp-fattning	Tryckt bok	Ingen upp-fattning	Tryckt bok	Ingen upp-fattning	Tryckt bok	Ingen upp-fattning	
													E-bok
Kvinnor	86	13	78	6	51	23	30	31	41	19	50	13	37
Män	78	21	69	8	43	24	23	38	32	26	41	18	41
16-29 år	85	0	77	12	44	39	19	62	33	41	25	28	23
30-49 år	84	1	74	8	45	29	22	47	32	28	41	44	20
50-64 år	80	1	73	6	51	21	31	27	42	39	19	50	13
65-85 år	81	1	72	4	48	12	31	15	54	11	47	44	7
Låg utbildning	75	1	68	6	42	17	24	27	50	16	50	38	11
Medellag	82	1	75	6	48	20	29	28	44	39	21	48	14
Medelhög	84	0	73	8	50	24	25	35	40	37	23	46	17
Hög utbildning	86	2	76	8	47	29	24	42	34	36	26	50	16
Läser e-böcker:													
Ingen gång	83	0	75	4	48	19	27	28	45	19	46	44	13
Någon gång senaste 12 mån	79	5	71	20	51	38	13	74	13	34	22	51	26
Någon gång senaste halvåret	82	3	67	13	33	40	10	62	28	26	44	44	23
Någon gång i kvartalet	77	2	64	23	36	52	11	73	11	30	46	48	21
Någon gång i månaden	85	2	77	9	46	46	9	35	57	9	36	65	17
Någon gång i veckan	86	7	68	18	22	67	11	21	68	11	43	50	39
Flera gånger i veckan	91	2	56	35	36	53	11	21	64	15	50	52	35
Läser böcker:													
Ingen gång	66	0	52	6	22	24	12	28	60	17	20	24	12
Någon gång senaste 12 mån	80	3	72	8	47	24	23	31	47	24	32	37	21
Någon gång senaste halvåret	79	1	70	9	43	22	20	36	44	31	22	44	18
Någon gång i kvartalet	86	1	77	4	51	22	24	38	38	37	25	51	16
Någon gång i månaden	86	0	80	5	47	21	24	34	42	37	21	49	11
Någon gång i veckan	86	1	75	8	52	24	34	35	32	45	18	37	14
Flera gånger i veckan	88	1	82	7	58	25	36	37	27	49	22	55	17

rens område är den traditionella formen för tryckt bok eller artikel en modell som dominerar, trots att artiklarna till största delen förmedlas i digital form via nätet. Samtidigt hänger efterfrågan samman med utbudet och priset för olika alternativ. Här kan man notera att e-bokens pris ligger högre i Sverige än i många andra länder (Wishenbart, 2014). Antalet aktörer på en liten marknad som den svenska är begränsat och priskonkurrensen inte lika tydlig som på den engelsk-språkiga marknaden. Kanske skall e-bokens introduktion ses som början på en lång resa, som för bokens del inte pågått lika länge som till exempel digitaliseringen av papperstidningen.

Referenser

- Ajzen, Icek (2005) *Attitudes, Personality and Behavior*. Maidenhead: Open University Press.
- Andersson, Ulrika (2013) "Attityder till nyheter på nät och papper". I Lennart Weibull, Henrik Oscarsson och Annika Bergström (red) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet. SOM-rapport nr 59.
- Bandura, Albert (1997) *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman.
- Bergström, Annika (2008) *Papperstidningen bättre på allt – utom snabba nyheter. Funktioner hos papper och webb*. Göteborg: Dagspresskollegiet, Göteborgs universitet. PM nr 74.
- Bergström, Annika och Lars Höglund (2014) "E-boken: möjligheter och hinder". I Annika Bergström och Henrik Oscarsson (red) *Mittfåra & marginal*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet. SOM-rapport nr 61.
- Facht, Ulrika (2012) *Aktuell statistik om E-böcker*. Göteborg: Nordicom Sverige, Göteborgs universitet.
- Findahl, Olle (2014) *Svenskarna och internet*. Stockholm: .SE (Stiftelsen för internetinfrastruktur).
- Kungliga Biblioteket (2013) Fjärrlån och e-böcker 2013. Tillgänglig på <http://www.kb.se/Dokument/Biblioteksstatistik/Rapport%20fjarrlan%202013.pdf>.
- Miesen, Harold W J M (2003) "Predicting and explaining literary reading: an application of the theory of planned behavior." *Poetics*, 31(3-4), 189-212. Prop. 2014/2015 nr 100. 2015 års vårproposition. Sid 70.
- Rainie, Lee, Kathryn Zickuhr, Kristen Purcell, Mary Madden, och Johanna Brenner (2012) *The rise of e-reading*. Washington D.C: Pew Research Center's Internet & American Life Project.
- SCB (2013) Den internationella undersökningen av vuxnas färdigheter. Stockholm: Statistiska Centralbyrån, Temarapporter Utbildning 2013:2. Tillgänglig på http://www.scb.se/statistik/_publikationer/UF0546_2013A01_BR_00_A40BR1302.pdf.

- Solomon, Michael R., Gary Bamossy, Sören Askegaard och Margaret K. Hogg (2010) *Consumer Behaviour: A European Perspective*, 4th Edition. New York: Prentice Hall.
- Westin, Jonathan (2013) "Loss of Culture: New media forms and the translation from analogue to digital books." *Convergence*, 19(2), 129-140.
- Wigfield, Allan och Jacquelynne S. Eccles, (2000) "Expectancy-Value Theory of Achievement Motivation." *Contemporary Educational Psychology*, 25, 68-81.
- Wischenbart, Rüdiger (2014) *Global eBook: A report on market trends and development*. Tillgänglig på:
http://www.wischenbart.com/upload/1234000000358_04042014_final.pdf
- Zickuhr, Kathryn och Lee Rainie (2014) *E-Reading Rises as Device Ownership Jumps*. Washington D.C: Pew Research Center's Internet & American Life Project.